

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЛИТВИН КАТЕРИНА ВАЛЕНТИНІВНА

УДК 330.341.1: 331.101.262:351

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ
В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Запоріжжя – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Запорізька політехніка» Міністерства освіти і науки України, м. Запоріжжя.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
КОРОЛЬКОВ Владислав Васильович,
Національний університет «Запорізька політехніка»,
м. Запоріжжя,
декан факультету економіки та управління.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
ГАЛЬЦОВА Ольга Леонідівна,
Класичний приватний університету, м. Запоріжжя,
завідувач кафедри національної економіки, маркетингу
та міжнародних економічних відносин;

доктор економічних наук, професор,
Заслужений працівник освіти
САФОНОВ Юрій Миколайович,
Державна наукова установа «Інститут модернізації
змісту освіти» Міністерства освіти і науки України,
м. Київ, заступник директора

Захист відбудеться «26» вересня 2021 р. о 17⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.01 у Класичному приватному університеті за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий «25» серпня 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. І. Трохимець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Швидке переорієнтування технологій у напрямі розвитку економіки знань породжує явища, що не спостерігалися раніше та потребують додаткового вивчення (наприклад, вплив людського капіталу на економічний розвиток національної економіки, зростання сукупної факторної продуктивності, зв'язок між упровадженням об'єктів права інтелектуальної власності й темпами економічного зростання тощо). Саме це зумовлює актуальність дослідження державної політики формування людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки.

За результатами багатьох досліджень констатовано зв'язок між науково-дослідними та дослідно-конструкторськими роботами (НДДКР), інвестиціями в освітні системи й темпами економічного зростання, але завдання прогнозування розвитку національної економіки в умовах такого процесу є невирішеним. Не встановлено чіткого зв'язку між інноваціями й ринком, не з'ясовано його природу. Немає можливості прогнозування, через який час після фінансування НДДКР буде підвищена продуктивність праці, як це вплине на розвиток національної економіки.

Важливими для вирішення окреслених питань є напрацювання таких українських та зарубіжних учених, як: О. Н. Антипін, Ю. М. Бажал, Г. Беккер, Д. Белл, О. Б. Бутнік-Сіверський, О. Г. Ваганян, А. С. Гальчинський, О. Л. Гальцова, О. Л. Гапоненко, В. М. Геєць, В. В. Глухов, Г. М. Григорян, В. В. Дайнеко, Е. Денісон, В. А. Древянников, П. Друкер, Л. Едвінсон, Г. В. Задорожний, Р. Інглегарт, М. Кім, С. М. Клімов, А. Н. Козирев, Ф. Махлуп, М. Мелсуна, Б. Мільнер, Л. О. Мусіна, В. Л. Осецький, О. В. Покатаєва, М. Портер, В. М. Порохня, Л. Прусак, Т. Сакайя, Ю. М. Сафонов, В. П. Семиноженко, М. І. Скрипниченко, І. В. Сокирник, Т. Стюарт, В. С. Стьопін, Е. Тоффлер, О. І. Трохимець, Ф. Уебстер, Л. І. Федулова, Ф. Фукуямі, А. А. Чухно та ін.

Аналіз форм накопичення потенціалу знань і формування людського капіталу як елементу економічних відносин значною мірою може вплинути на розвиток національної економіки загалом. Такий напрям дослідження може допомогти привернути увагу політичних сил до ідеї розвитку суспільства, заснованого на знаннях, виправити знаннєвий колапс держави (повернути назад джерела капіталу знань – наукові кадри) та стимулювати виробничу сферу до переходу до високих технологій і інноваційного розвитку національної економіки шляхом реалізації накопиченого потенціалу знань людського капіталу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах науково-дослідних робіт факультету економіки та управління Національного університету «Запорізька політехніка» Міністерства освіти і науки України: «Науково-методичне забезпечення структурних трансформацій в економіці промислового регіону» (державний реєстраційний номер 0115U004679); «Формування механізму публічного управління промисловим комплексом адміністративного регіону» (державний реєстраційний номер 0118U005418); «Дослідження глобальних трендів світової економіки та визначення напрямів розвитку національного та регіонального бізнесу» (державний реєстраційний номер 0107U007844), де здобувачкою розроблено концептуальні моделі державної політики формування людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки, розглянуто розподіл та перерозподіл людського капіталу між суб'єктами національної економіки.

Мета й завдання дослідження. *Метою дослідження є розроблення теоретичних та методичних засад визначення державної політики формування людського капіталу, виявлення форм накопичення потенціалу знань у складі людського капіталу та продуктивних сил, шляхів його реалізації в інноваційному розвитку національної економіки й економічному зростанні.*

Для досягнення цієї мети поставлені такі *завдання*:

- проаналізувати методичні підходи до оцінювання ефективності впливу результатів інтелектуальної праці людського капіталу на інноваційний розвиток національної економіки;

- дослідити зміни парадигми обліку людського капіталу у виробничій функції та впливу фактора знань на продуктивність людського капіталу й економічний розвиток;

- простежити економічну динаміку розвитку національної економіки з урахуванням інвестицій у розвиток людського капіталу;

- провести системний аналіз стану складових глобального індексу інновацій та особливостей їх динаміки;

- проаналізувати процеси управління знаннями суб'єктами національної економіки для формування й розвитку людського капіталу;

- проаналізувати методичні підходи до оцінювання ефективності людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки;

- розглянути концептуальні моделі державної політики формування людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки й процеси розподілу та перерозподілу людського капіталу між суб'єктами національної економіки.

Об'єкт дослідження – процеси накопичення потенціалу знань у складі людського капіталу та можливості його реалізації в інноваційному розвитку національної економіки.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні й практичні підходи до вдосконалення державної політики формування людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано такі загальнонаукові й спеціальні методи: *історико-логічний метод* – для з'ясування економічного змісту та сутності категорій «знання», «людський капітал», «інтелектуальний капітал», «інвестиції», простеження еволюції змін виробничої функції під впливом зростання впливу людського капіталу (підрозділи 1.1, 1.3); *метод систематизації, класифікації й теоретичного узагальнення* – для осмислення використання людського та інтелектуального капіталу в розвитку національної економіки, оцінювання знань за допомогою індексів (підрозділи 1.2, 1.4); *метод інституціонального аналізу* – для розгляду трансформації змін освітньої компоненти людського капіталу, аналізу сучасних інституційних змін національної економіки (підрозділи 2.1, 3.1); *метод системного аналізу* – з метою дослідження формування потенціалу знань людського капіталу для забезпечення розвитку національної економіки (підрозділ 2.2); *метод логічного аналізу і синтезу* – для побудови концептуальної моделі впливу знань на інноваційний розвиток суб'єктів національної економіки, моделі балансу людського капіталу між суб'єктами господарювання в інноваційному розвитку національної економіки (підрозділи 2.3, 3.2); *методи експериментальної економіки, метод імітаційного моделювання та графічного аналізу* – для розробки методики прогнозування економічного зростання національної економіки з урахуванням людського капіталу (підрозділ 3.3); *економіко-математичне моделювання* – для розробки моделей і сценаріїв

зростання сукупної факторної продуктивності під впливом інтелектуальних продуктів людського капіталу (підрозділ 3.3).

Інформаційною базою дослідження є офіційні матеріали Держстату України; Головного управління статистики у Запорізькій області; статистичні матеріали World Intellectual Property Organization і The World Bank; Conference-Board; публікації в наукових фахових виданнях та інформаційних бюлетенях, статистичних збірниках; закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України; монографічні дослідження вітчизняних і зарубіжних економістів та інформація з мережі Інтернет, а також матеріали власних досліджень знанневого ринку.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в поглибленому аналізі факторів реалізації знань людського й інтелектуального капіталу для інноваційного розвитку національної економіки та побудові системи концептуальних моделей державної політики щодо формування людського капіталу й оцінювання впливу на економічне зростання, зокрема:

удосконалено:

– методичний підхід до оцінювання ефективності впливу результатів інтелектуальної праці людського капіталу на інноваційний розвиток національної економіки шляхом побудови моделі прогнозування макроекономічного процесу формування сукупної факторної продуктивності, який, на відміну від існуючих, дає змогу визначити структуру факторів впливу людського капіталу на економічний розвиток і відповідно сформулювати завдання державної політики формування людського капіталу;

– концепцію управління знаннями людського капіталу в інноваційному розвитку суб'єктів національної економіки, що дає змогу визначити шляхи формування людського капіталу та побудувати концепцію управління знаннями людського капіталу в інноваційному розвитку суб'єктів національної економіки, яка, на відміну від існуючих, базується на системному аналізі процесу управління знаннями й передбачає визначення шляхів збагачення людського капіталу знаннями;

– науковий підхід до врахування людського капіталу та інтелектуального капіталу у виробничій функції через сукупну факторну продуктивність шляхом конкретизації структури факторів впливу на сукупну факторну продуктивність розвитку національної економіки України, який, на відміну від існуючих, визначає вплив інвестицій у людський капітал і формування інтелектуального капіталу за результатом інтелектуальної діяльності людського капіталу та дає змогу побудувати модифіковану модель економічної динаміки Р. Солоу, конкретизуючи процедуру динамічного розвитку людського капіталу, яка, на відміну від існуючих, дозволяє визначити структуру інвестування в розвиток людського капіталу, а також формування інтелектуального капіталу і його оновлення як фактора у виробничій функції для наступного циклу економічної динаміки;

– методичний підхід до оцінювання ефективності людського капіталу в інноваційному розвитку через індикатор співвідношення індексів формування людського капіталу, включаючи розвиток освіти та організацію НДДКР і середовища розвитку, а саме інституційного забезпечення, формування інфраструктури інформаційно-комунікаційних технологій, розвитку внутрішнього ринку й бізнесу, індексів розвитку економіки знань і технологій та результатів творчої діяльності людини, що в сукупності формують глобальний індекс інновацій національної економіки України, а також через

індикатори присутності нематеріальних активів у структурі капіталу суб'єктів національної економіки, який, на відміну від існуючих, дає змогу оцінити рівень впливу людського капіталу на інноваційний розвиток як на макро-, так і на мікрорівні;

набуло подальшого розвитку:

– концептуальна модель державної політики, яка, на відміну від існуючих, визначає три складові державної політики діяльності уряду для використання можливостей людського капіталу із зазначенням очікуваних результатів і їх впливу на вирішення завдання формування людського капіталу для інноваційного розвитку національної економіки та складається з триєдиного комплексу цілеспрямованих заходів, що визначають політику підтримки інноваційних результатів людського капіталу, політику формування людського капіталу й політику формування системи забезпечення умов інноваційного розвитку;

– науковий підхід до побудови моделі балансу людського капіталу між суб'єктами національної економіки за критерієм найкращої технології, що зменшує витрати трудових ресурсів, а також забезпечує виконання розподілу та перерозподілу людського капіталу відповідно до набутих знань, кваліфікації й компетентностей за допомогою матриці міжгалузевого балансу, який, на відміну від існуючих, дає змогу визначити напрями перекваліфікації працівників відповідно до потреб галузей і зменшення безробіття;

– системний аналіз складових глобального індексу інновацій та аналіз їх динаміки для визначення причин, за наслідками яких відбувається падіння значень індексів і їх зростання, що дало змогу виявити часовий лаг реакції глобального індексу інновацій на зміни окремих його складових і сформулювати рекомендації щодо державної політики формування людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки.

Практичне значення отриманих результатів. Запропоновані в дисертації концепції державної політики, а також моделі й методи управління формуванням людського та інтелектуального капіталу в інноваційному розвитку національної економіки є універсальними й придатними для використання як на рівні національної економіки, так і на всіх рівнях формування людського капіталу. Розроблена концепція отримання якісних значень ключових факторів знанневої місткості суб'єктів національної економіки дає змогу комплексно оцінити загальний стан як окремих суб'єктів, так і національної економіки в цілому, спрогнозувати подальший розвиток.

Основні результати дослідження були впроваджені на НВП ТОВ «УКРЗОЛІТ» (акт впровадження від 05.10.2020), де авторкою запропоновано модель управління знаннями для розвитку людського капіталу, у розробці програм Запорізької обласної ради (довідка про впровадження від 27.07.2021 № 01-35/877), де пропозиції авторки дали змогу визначити необхідність підвищення якості людського капіталу, а саме більше уваги приділяти здоров'ю людини, що є актуальним саме для Запорізької області, у формуванні програм кредитування розвитку Запорізького регіону (довідка про впровадження від експерту з фінансів та закупівель Програми розвитку ООН з Надзвичайної кредитної програми з відновлення України), де авторкою запропоновано напрями кредитування для формування людського капіталу.

Наукові розробки здобувачки щодо визначення форм накопичення потенціалу знань у складі людського капіталу та продуктивних сил упроваджені в навчальний процес факультету економіки та управління Національного університету «Запорізька політехніка» зі спеціальності 073 Менеджмент, зокрема дисциплін: «Національна та регіональна економіка», «Державне та регіональне управління», «Управління розвитком

організації», «Управління змінами», «Управління інноваціями» (довідка від 03.06.2021 № 37-03/1730-1).

Особистий внесок здобувача. Всі наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, отримано авторкою самостійно. З публікацій написаних у співавторстві, використано лише ті результати, що належать здобувачці.

Апробація результатів дисертації. Основні ідеї, положення, пропозиції дисертації доповідалися й обговорювалися на VI Міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційні технології та моделювання в економіці» (м. Одеса, 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Ефективні моделі управління в сучасних умовах: теорія і практика» (м. Кіровоград, 2015 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Сталий розвиток – XXI століття: управління, технології, моделі (наукові читання ім. Ігоря Недіна)» (м. Київ, 2016 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання освіти і науки» (м. Харків, 2017 р.); XII Міжнародній науково-практичній конференції «Маркетинг та логістика в системі менеджменту» (м. Львів, 2018 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції «Генерування інновацій інклюзивного розвитку: національний, регіональний, міжнародний вимір» (м. Запоріжжя, 2018 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 14 наукових праць, з яких: 2 розділи в колективних монографіях, 5 статей в наукових фахових виданнях України, 2 статті в зарубіжних наукових виданнях, 4 матеріали конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 6,83 д. а., з них особисто авторці належить 6,26 д. а.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел 227 найменувань (до першого розділу – 89; до другого – 91; до третього – 47), додатків. Повний обсяг дисертації викладено на 268 сторінках, з них основний текст – 159 сторінок. Робота містить 45 рисунків, 9 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження; визначено мету й завдання дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; надано інформацію про їх апробацію та публікації.

У **першому розділі** – *«Теоретичні основи формування державної політики для реалізації людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки»* – проведено аналіз проблеми визначення процесів впливу знань на економічний розвиток національної економіки в контексті сучасного суспільства, заснованого на знаннях.

Для сучасного розвитку суспільства характерний перехід від інформаційного суспільства до ноосферного, у якому роль інтелектуальної діяльності людини значно збільшується завдяки використанню наявних та набуттю нових знань. Знання виступають кінцевим продуктом і, як нематеріальні активи, мають економічну цінність (дохід), тобто стають активами економічної діяльності. Головною проблемою є неможливість виміряти обсяг отриманих знань, чітко окреслити грані прибутковості та їх значущості для того або іншого процесу. У суспільстві ноосферного типу інтелектуальна діяльність є результатом діяльності висококваліфікованої робочої сили – людського капіталу й наявного інтелектуального капіталу. Таким чином, знання виступають економічною категорією, тим самим впливаючи на стиль та успішність ведення й розвитку бізнесу суб'єктів національної економіки.

Розглянуто знання як економічну категорію та проаналізовано еволюцію її тлумачення. «Знання» є не лише невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, а й важливим аспектом успішного ведення підприємницької діяльності, не враховуючи політичних і економічних чинників. Тому як один з пріоритетних чинників «знання» потрібно розглядати як спосіб конкурентної боротьби на ринку. Отже, знання виявляються через людські ресурси й збагачують людський капітал суб'єкта господарювання національної економіки, їх грамотне використання дає змогу збільшити всі ключові показники успішності бізнесу і, відповідно, сприяє розвитку національної економіки. Тому «знання» як продукт інтелектуальної діяльності людського капіталу можуть виступати фактором впливу на економічне зростання й бути використані для аналізу економічних процесів розвитку національної економіки.

Таким чином, у контексті нової моделі економічного зростання категорії «знання», згідно із її функціональним значенням, в економічному сенсі це один з факторів, що дають змогу відобразити лінійну залежність між людським та інтелектуальним капіталом. Іншими словами, можна запропонувати залежність, яка матиме вигляд:

$$Y = k \cdot x + b, \quad (1)$$

де Y – інтелектуальний капітал; k – людський капітал; x – знання; b – початковий інтелектуальний капітал.

Під впливом технологічних змін, що підвищують темпи економічного зростання й розвитку економіки, змінюється парадигма врахування людського капіталу в складі виробничої функції та виникає нова компонента – сукупна факторна продуктивність (СФП). Якщо на початок використання СФП інтерпретують як частку економічного зростання завдяки технічному прогресу, то в подальшому було виявлено, що на СФП впливає багато інших чинників, які породжують знання.

У моделях економічного розвитку трудові ресурси формують основний фактор розвитку економіки. Рівняння економічної динаміки Р. Солоу передбачають поділ доходу на інвестиції I і споживання C . Враховуючи інвестиції в розвиток людського капіталу, можна запропонувати модифіковану модель економічної динаміки (рис. 1).

У класичній моделі економічної динаміки Р. Солоу розглядається тільки цикл оновлення капіталу через інвестиції I і вибуття застарілого $(1-\mu)K$. Людські ресурси не є обмеженим ресурсом, який також потребує інвестицій для свого розвитку. Але на сьогодні людський капітал не тільки стає обмеженим ресурсом унаслідок демографічного провалу народжуваності, він також потребує інвестицій для свого розвитку. Тому модель економічної динаміки з урахуванням інвестицій у людський капітал змінюється. Частина споживання C поділяється на власне споживання для задоволення потреб і власні інвестиції в навчання за кошти фізичних осіб, тобто навчання протягом життя стає потребою власного розвитку. Відповідно інвестиції поділяють на інвестиції в людський капітал, інтелектуальний капітал (нематеріальні активи) і капітал (матеріальні активи). Інвестиції в людський капітал спрямовані на навчання, підвищення кваліфікації, стажування, а також забезпечення соціального розвитку колективу, страхування здоров'я тощо. Інвестиції в інтелектуальний капітал спрямовані на придбання об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ), а також на підтримку творчої діяльності людського капіталу та створення власних ОПІВ.

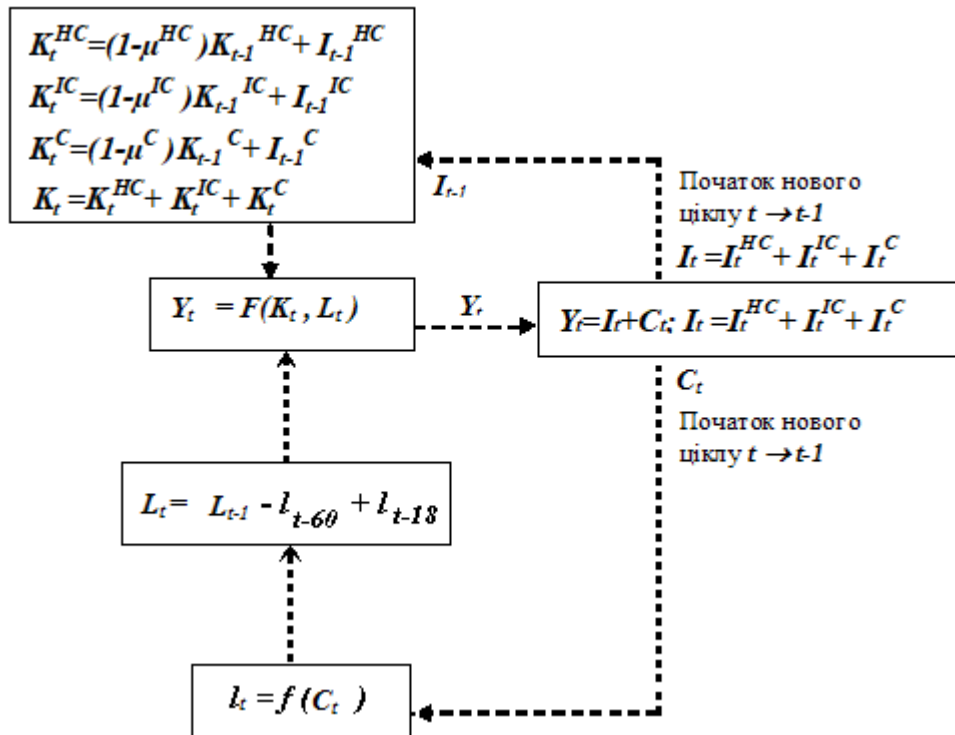

Рис. 1. Модифікована модель Р. Солоу (удосконалено авторкою)

Визначення поняття людського капіталу дає змогу підкреслити, що сучасність вимагає якісної освіти з метою утворення тенденції людського розвитку. Таким чином, у сучасній економіці підкреслюють ключову роль кваліфікованих працівників із високим творчим потенціалом. На основі зазначених перетворень утворюється новий тип активів виробництва – інтелектуальний капітал. У ході дослідження виявлено функціональну залежність між знаннями, людським та інтелектуальним капіталами, яка практично й теоретично описує нову теорію зростання, підвидом якої є економіка знань.

Отже, ключовими компонентами при розбудові «економіки знань» виступають інвестиції, наукова система загалом, зайнятість, канали розповсюдження знань та індекси, які здатні кількісно відобразити вплив знань на інноваційний розвиток національної економіки.

У **другому розділі** – «Аналіз процесів формування державної політики з управління накопиченням і реалізацією людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки» – досліджено процеси трансформаційних змін потенціалу освітньої компоненти людського капіталу, формування потенціалу людського капіталу для забезпечення інноваційного розвитку національної економіки та побудовано концептуальну модель управління накопиченням і реалізацією знань людського капіталу в інноваційному розвитку суб'єкта національної економіки (СНЕ).

Найбільше уваги варто приділити розгляду системи вищої освіти, яка готує інженерів-технологів, інженерів-конструкторів, менеджерів і науковців, які безпосередньо формують інноваційну перебудову національної економіки.

Проблема освіти не єдина в системі економіки знань, формування людського капіталу для інноваційного розвитку національної економіки. Не меншої уваги потребує розвиток наукового потенціалу. Наша країна ще володіє високим інтелектуальним потенціалом, але держава нерационально його використовує. Як наслідок інноваційні

процеси, які відбуваються на підприємствах, перебувають на низькому рівні. Кількість підприємств, що впроваджують інновації, – 14–16%, а обсяги реалізованої інноваційної продукції впали до 2% (рис. 2).

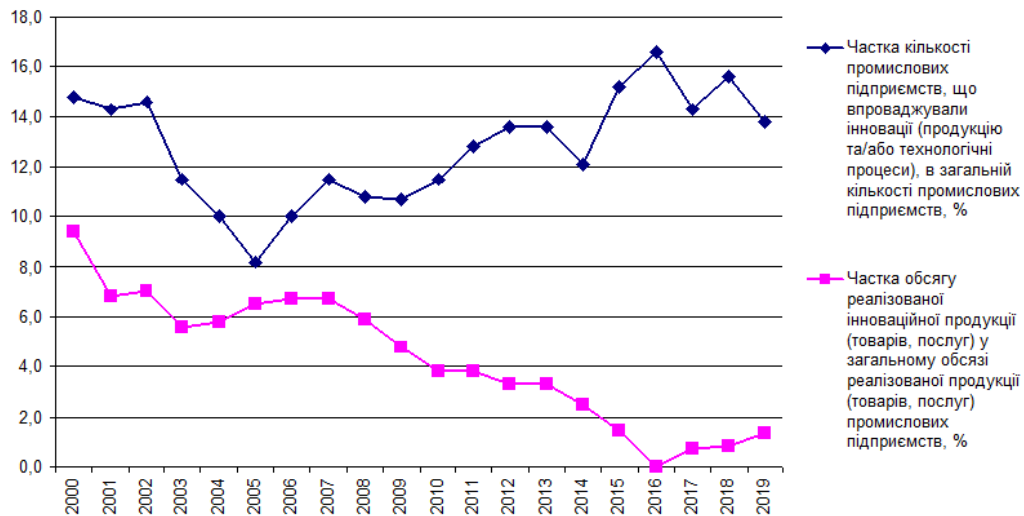

Рис. 2. Динаміка проведення інновацій промисловими підприємствами (розроблено авторкою за даними Державної служби статистики України)

Інноваційний розвиток зумовлений рівнем науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт. Відсутність умов достатнього фінансування НДДКР з боку держави призводить до того, що для інноваційного оновлення підприємства мають проводити таке фінансування з власних ресурсів. Це мають можливість робити тільки великі підприємства. Але так проводиться фінансування тільки прикладних досліджень, які базуються на результатах фундаментальних досліджень. Фінансування фундаментальних досліджень має здійснювати держава. Для раціонального використання наукового потенціалу важливим є створення національної інноваційної системи, метою якої буде вдосконалення організації всієї економіки держави з орієнтацією на формування нових знань і їх застосування в технологічному оновленні СНЕ.

Держава має забезпечувати бюджетне фінансування наукової й науково-технічної діяльності (крім витрат на оборону) у розмірі не менше ніж 2% від ВВП України. Вона мусить застосовувати фінансово-кредитні та податкові інструменти, щоб створити економічно сприятливі умови для ефективного провадження наукової й науково-технічної діяльності відповідно до законодавства України із забезпеченням до 2025 р. збільшення обсягу фінансування науки за рахунок усіх джерел до 3% ВВП – показника, визначеного Лісабонською стратегією ЄС. На сьогодні відбувається переоцінка рушійних сил економіки – людський фактор виходить на перший план, набуває популярності теорія людського капіталу, розроблена американським економістом Г. Беккером, згідно з якою інвестиції в людський капітал забезпечують його власнику в майбутньому вищий дохід. Формування та розвиток людського капіталу СНЕ здійснюються шляхом управління потоками знань, відповідно до концептуальної моделі системи управління знаннями людського капіталу в інноваційному розвитку СНЕ (рис. 3).

Для інноваційного розвитку СНЕ людський капітал, використовуючи знання, проводить маркетингові та наукові дослідження. За їх підсумками формується модель інновацій і визначається нова формула інтелектуального капіталу.

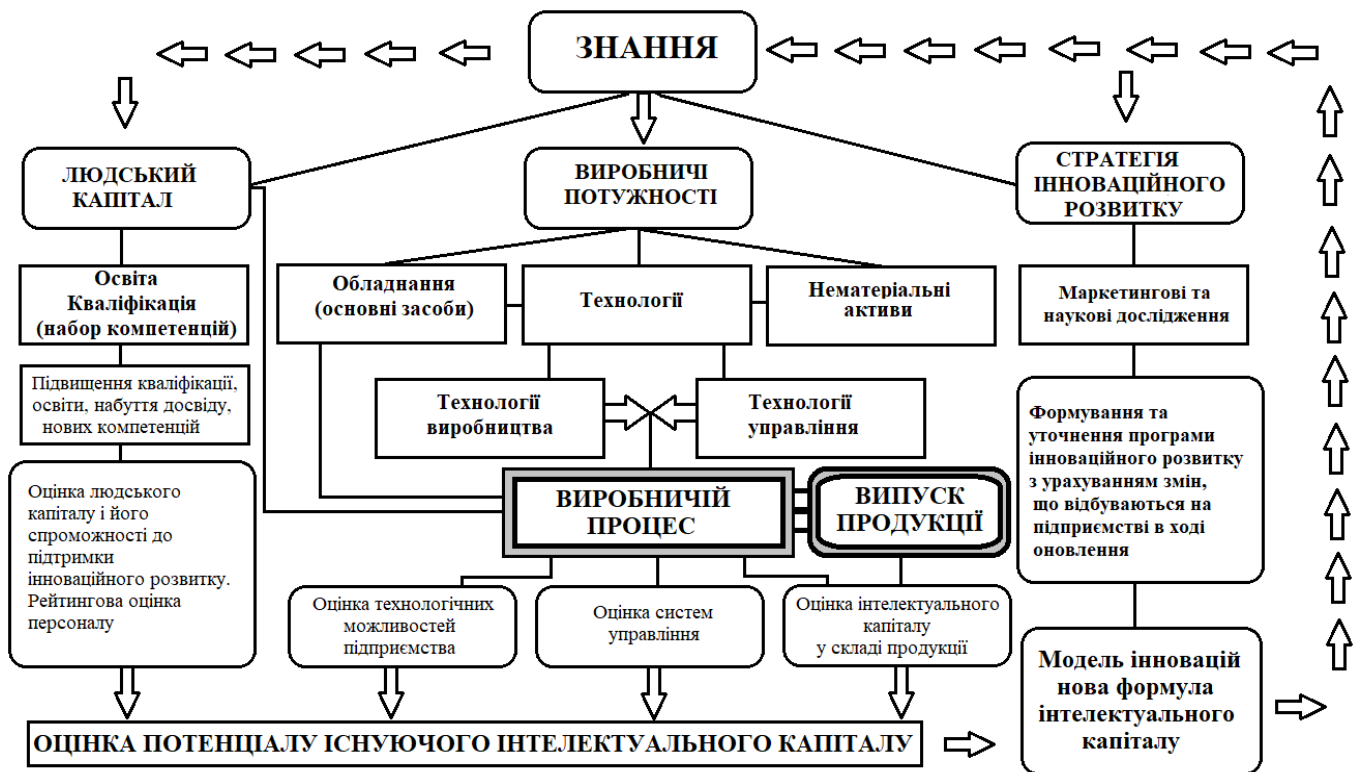

Рис. 3. Концептуальна модель системи управління знаннями людського капіталу в інноваційному розвитку СМЕ (побудовано авторкою)

Стратегія передбачає потрібні оновлення технологій і продукції. Для цього оновлюють матеріальні (обладнання) і нематеріальні активи. Цикл управління знаннями дає змогу оцінити стан знань людського капіталу, його освіти, кваліфікацію й набір компетентностей. Контрольна функція управлінського процесу полягає в оцінюванні відповідності стану потребам нової формули. За необхідності проводиться підвищення кваліфікації, рівня освіти, набуття досвіду й нових компетентностей. Це може відбуватися або шляхом впливу на трудові ресурси, або шляхом зміни кадрового складу підприємства.

Якщо інноваційний розвиток передбачає випуск нових видів продукції, що потребує технологічних операцій, які не можуть бути реалізовані жодним наявним видом обладнання, то виникає потреба придбання нового, тому множина видів робіт СМЕ є додатковою характеристикою технологічних можливостей підприємства.

У **третьому розділі** – «Шляхи вдосконалення державної політики формування людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки» – сформовано модель балансу людського капіталу між СМЕ в інноваційному розвитку національної економіки; побудовано модель впливу результатів інтелектуальної діяльності людського капіталу на економічне зростання; запропоновано систему концептуальних моделей державної політики.

Результатом інтелектуальної діяльності людського капіталу є різні форми інтелектуального капіталу у вигляді ОПВ. У ході дослідження висунуто гіпотезу, що в умовах економіки знань людський капітал через результати інтелектуальної праці сприяє розвитку національної економіки й економічному зростанню.

Гіпотезу перевірено на основі статистичної інформації економіки України та статистичної інформації економік інших країн. За результатами дослідження проаналізовано вплив СФП, чисельності працюючих, кількості патентів, індексу освіти й капіталу на динаміку ВВП. Найбільшу кореляцію ВВП має із СФП. Розглянуто такі

характеристики діяльності людського капіталу як фактори впливу на СФП: індекс освіти x_1 ; кількість патентів x_2 ; кількість торговельних марок x_3 ; кількість об'єктів індустріального дизайну x_4 .

З урахуванням цих факторів концептуально модель СФП може бути подана емпіричною формулою регресії в такому вигляді:

$$СФП = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + a_3x_3 + a_4x_4. \quad (2)$$

За підсумками регресійного аналізу статистичної інформації та визначення значущості всіх факторів сформовано таку модель:

$$СФП = 33,93 + 0,065x_3. \quad (3)$$

Ця модель є значущою за критерієм Фішера і має значущі коефіцієнти за критерієм Стьюдента, тому може бути використана для моделювання та прогнозування. Середньоквадратична похибка дорівнює $\delta = 0,12$. Така модель може бути застосована для прогнозу з великою достовірністю.

Оцінювання рівня інноваційного розвитку національної економіки може здійснюватися як на макр-, так і на мікрорівні. На макрорівні сучасні зміни національної економіки на шляху до інноваційного розвитку насамперед визначаються відповідними показниками. Найбільш показовим можна вважати глобальний індекс інновацій (ГІ), який розраховують з 2007 р. Цей індекс запропонований Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (World Intellectual Property Organization, WIPO). У 2020 р. серед 131 країни світу економіка України за ГІ посідає 45-те місце. За рейтингом ГІ Україна випереджає Румунію (рейтинг – 46), Росію (рейтинг – 47), Грузію (рейтинг – 63), Білорусь (рейтинг – 64).

Глобальний індекс інновацій є складовою двох індексів: Innovation Input Sub-Index, який враховує наявні ресурси та умови для проведення інновацій; Innovation Output Sub-Index, який визначає досягнуті практичні результати реалізації інновацій.

Динаміка змін ГІ та його основних складових субіндексів для України (рис. 4) визначає поступове його підвищення.

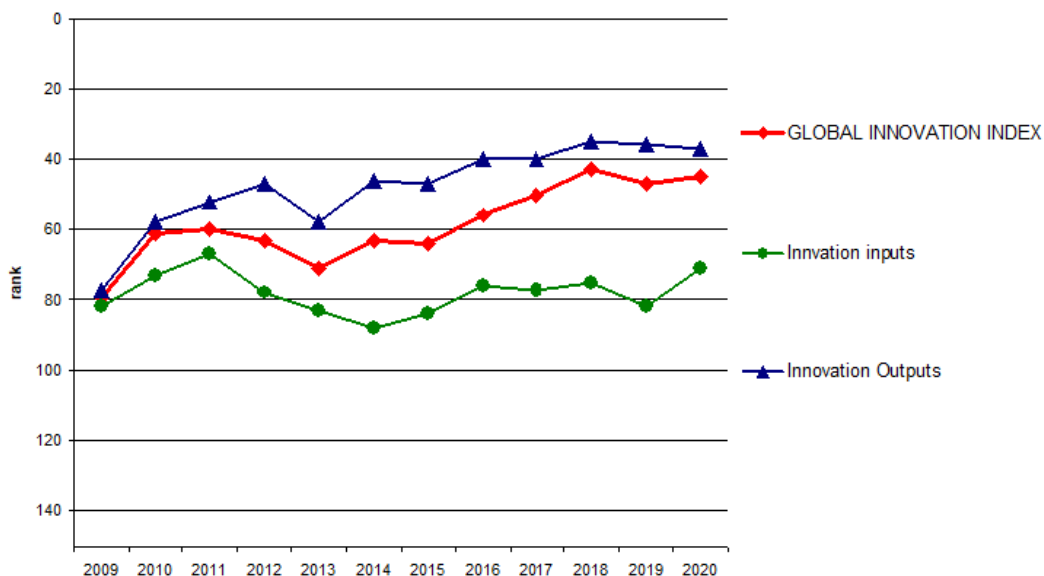

Рис. 4. Динаміка рейтингу глобального індексу інновацій України (розроблено авторкою за даними https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/)

Серед складових субіндексу Innovation Output у цьому дослідженні визначено індекс розвитку економіки знань і технологій та індекс результатів творчої діяльності. Серед складових субіндексу Innovation Input – інституційне забезпечення; людський капітал; інфраструктура інформаційно-комунікаційних технологій; розвиток внутрішнього ринку; розвиток бізнесу (рис. 5).

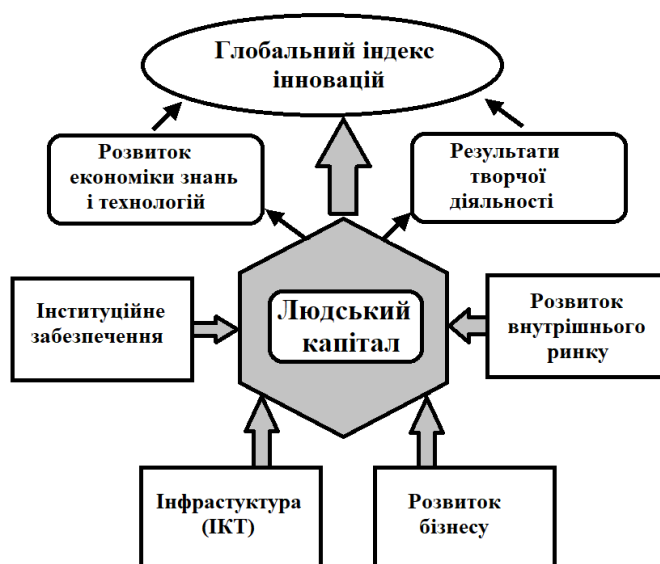

Рис. 5. Людський капітал у системі формування глобального індексу інновацій.
(розроблено авторкою за даними https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/)

Припустимо, що субіндекс Innovation Output є функцією субіндексу Innovation Input $I_{output} = f(I_{input})$. Така функція може мати будь-який вигляд. Подамо її лінійною функцією $I_{output} = A \cdot I_{input}$. Виходячи із цього, $A = I_{input} / I_{output}$. Індикатор A можна використовувати для оцінювання впливу людського капіталу на інноваційний розвиток національної економіки (ІЛКІР). Розрахунок індикатора для економік інших країн свідчить, що Україна має великі можливості для інноваційного розвитку національної економіки. Співвідношення субіндексу Innovation Output і субіндексу Innovation Input щодо інших країн може бути порівняно з досягненнями таких країн, як Нідерланди, Швеція. Навіть Німеччина, США, Франція й Італія мають нижче значення індикатора. Тобто людський капітал в Україні при низькому значенні субіндексу Innovation Input має відносно високі значення субіндексу Innovation Output.

Варто зазначити, що покращення умов формування ресурсів впливає на результат з лагом у декілька років. Цей лаг можна пояснювати тривалістю технологічного циклу від зародження ідеї до її комерціалізації. Тому заходи державної політики щодо складових Innovation Input Sub-Index миттєво не нададуть результатів покращення інноваційного розвитку, але дозволять сформувати базу для наступного оновлення й розвитку національної економіки.

Оцінювання ступеня інноваційного розвитку на мікрорівні може відбуватися за результатами аналізу стану активів СНЕ. Показниками оцінювання можуть бути індикатори співвідношення обсягів нематеріальних активів і основних засобів виробничого призначення. Другим індикатором може бути частка нематеріальних активів, що припадає на одного

працівника. Аналіз індикаторів ряду найбільш розвинутих СНЕ Запорізької області свідчить про занадто низький їх рівень. У середньому рівень нематеріальних активів дорівнює 3,38%, а на деяких підприємствах нематеріальні активи відсутні зовсім.

На підставі проведеного аналізу можна запропонувати такі концептуальні моделі державної політики формування людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки: 1) державна політика, спрямована на забезпечення підтримки інноваційних результатів людського капіталу для економічного розвитку національної економіки; 2) державна політика формування людського капіталу; 3) державна політика, спрямована на створення системи забезпечення формування людського капіталу. Ці три складових пов'язані між собою єдиною метою формування людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки.

Державна політика підтримки інноваційних результатів людського капіталу має два завдання: розвиток економіки знань і технологій; сприяння творчій діяльності людського капіталу та комерціалізація продуктів (рис. 6).

Для реалізації першого завдання використовують механізми сприяння створенню знань, механізми оцінювання впливу знань і механізми поширення знань; для другого – механізми збільшення частки нематеріальних активів, механізми сприяння створенню креативних товарів та послуг і механізми сприяння розвитку інтернет-творчості.

Державна політика підтримки інноваційних результатів має створити: спрощення реєстрації ОПВ, технологій, публікацій і їх захист; поширення впливу знань, знанієємних продуктів та високих технологій на розвиток бізнесу; поширення знань шляхом збільшення експорту знанієємних продуктів і залучення ПІІ; збільшення частки нематеріальних активів у складі активів СНЕ; розвиток інтернет-творчості та розвиток інтернет-середовища України.

Державна політика формування людського капіталу має бути спрямована на розвиток і реформування освіти від загальної до вищої, забезпечення проведення досліджень та нових розробок, охорону здоров'я людини, соціальне забезпечення, високий рівень добробуту й можливість відтворення інтелектуальної праці, забезпечення можливості навчання протягом життя (рис. 7).

Державна політика має завдання у сфері освіти й організації досліджень і підтримки людського капіталу. Ці завдання забезпечуються механізмами у сфері вищої та загальносередньої освіти, механізмами сприяння дослідженням і розробкам, а також підтримки людського капіталу.

Державна політика системи забезпечення формування людського капіталу має бути спрямована на інституційне забезпечення, а саме формування політичного середовища, розвиток інфраструктури, ринку, бізнесу (рис. 8).

Усі три концептуальні моделі державної політики в єдиній системі мають забезпечити формування людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки. Система інституційного забезпечення формування людського капіталу насамперед визначається Конституцією України та регламентована такими основними нормативно-правовими документами загальнодержавного рівня: 1) законами України; 2) державними цільовими програмами; 3) стратегічними документами, національними стратегіями; 4) новими концепціями розвитку економіки України, які визначатимуть напрями стимулювання розвитку людського капіталу й забезпечення сприятливого середовища.

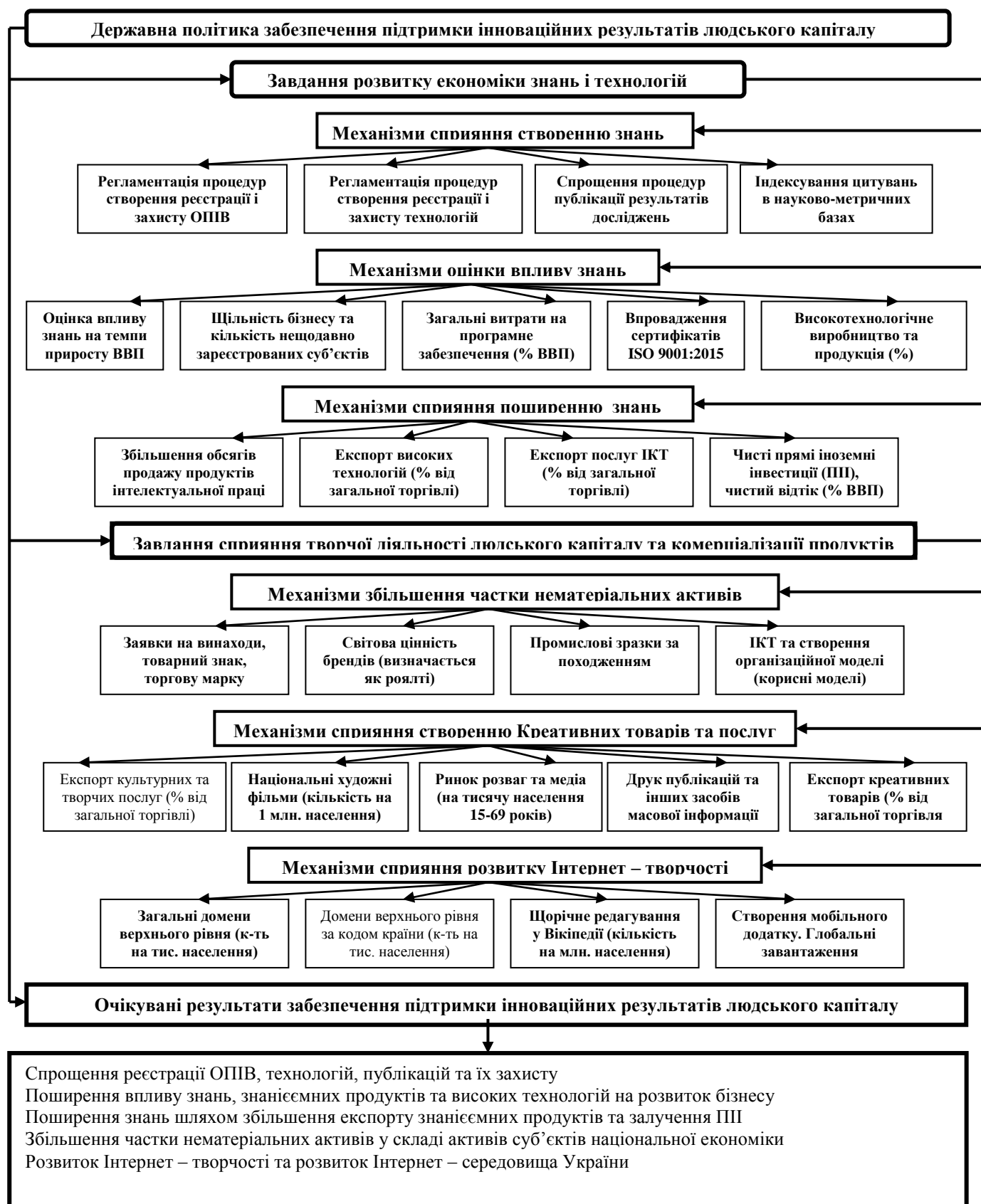

Рис. 6. Концептуальна модель державної політики підтримки інноваційних результатів людського капіталу (розроблено авторкою)

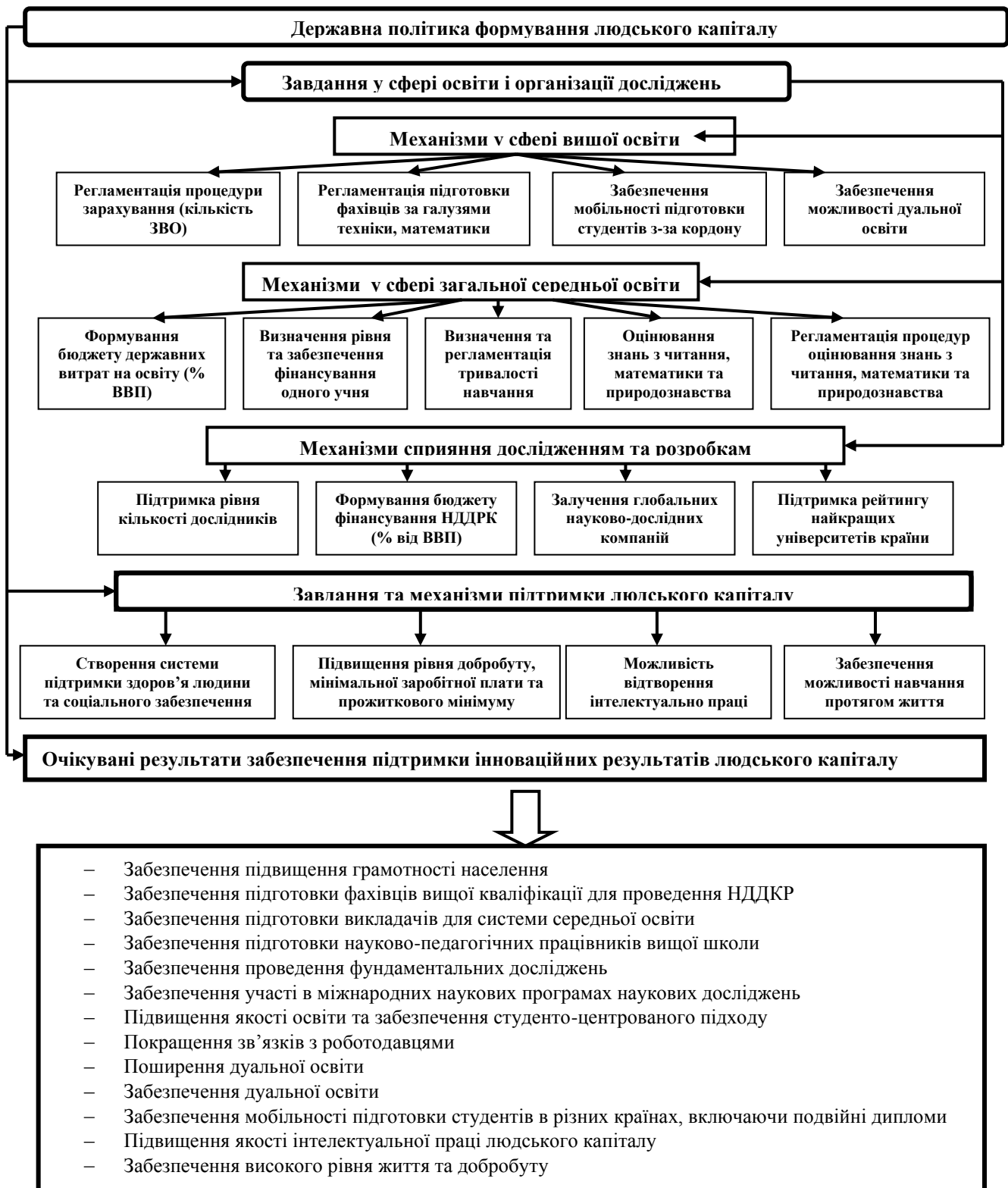

Рис. 7. Концептуальна модель державної політики формування людського капіталу
(розроблено авторкою)

Державна політика формування людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки вже реалізується, але потребує подальшого розвитку, тому запропоновані методи оцінювання впливу людського капіталу на інноваційний розвиток національної економіки та система концептуальних моделей є основою для вдосконалення державної політики й набуття нових очікуваних результатів.

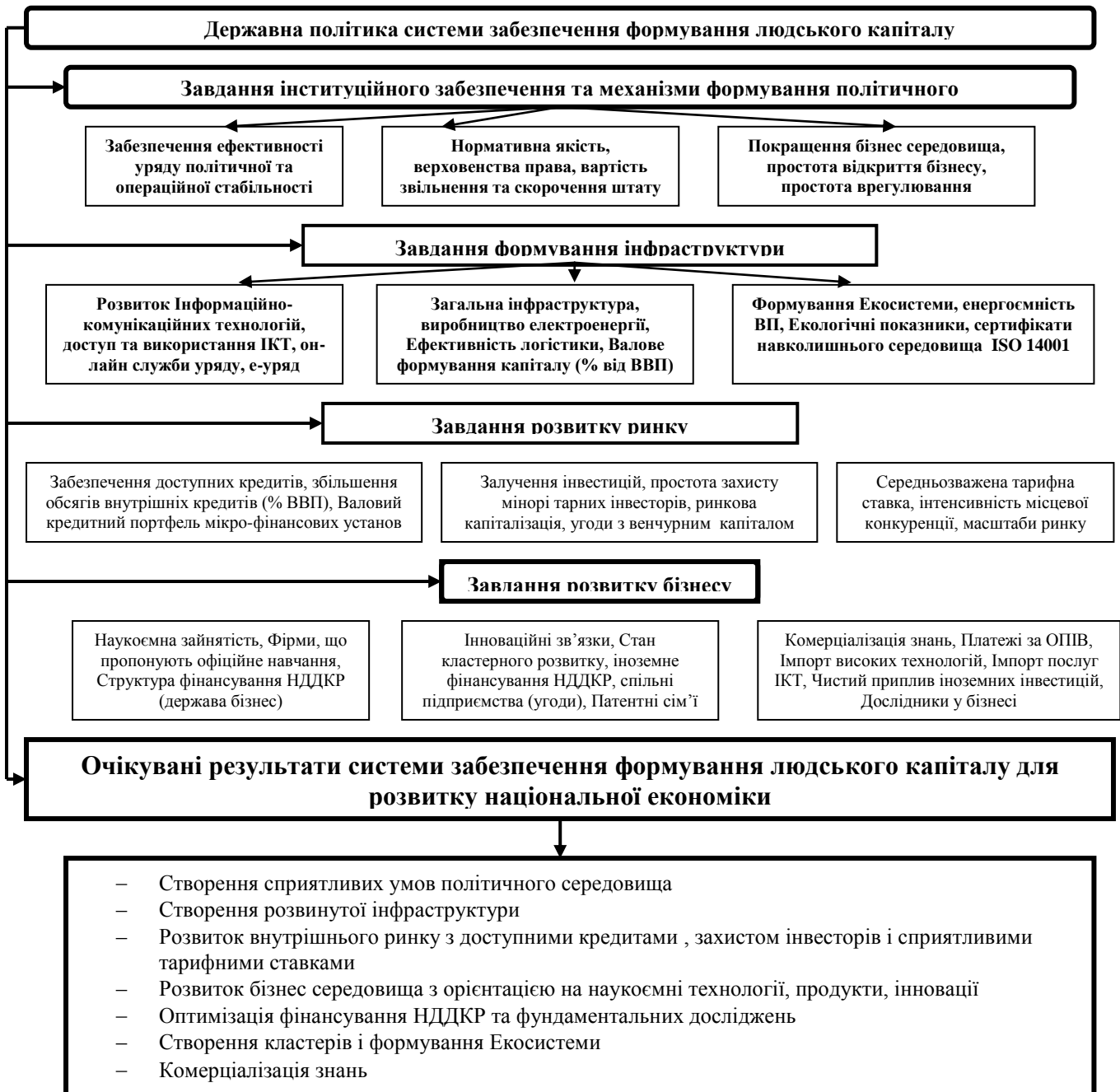

Рис. 8. Концептуальна модель державної політики системи забезпечення умов інноваційного розвитку (розроблено авторкою)

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано нове вирішення актуального науково-практичного завдання побудови системи концептуальних моделей визначення державної політики формування людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки України. Основні результати дослідження дають можливість сформулювати такі висновки.

1. Визначено сутність економічних категорій «людський капітал», «інтелектуальний капітал», «економіка знань», «економічний розвиток», «державна політика». Проаналізовано методичні підходи до оцінювання ефективності впливу результатів інтелектуальної праці людського капіталу на інноваційний розвиток національної економіки. Людський капітал – це сукупність знань, навичок, кваліфікацій, які визначають здатність людини до творчої праці з

метою створення товару, послуг, доданої вартості, тобто якість робочої сили індивідуума, сукупного працівника підприємства, фірми, корпорації, країни, що набуває прояв у процесі розширеного відтворення. Людський і інтелектуальний капітал поєднуються знаннями. З одного боку, інтелектуальний капітал є продуктом інтелектуальної праці людини, тобто людського капіталу, а з іншого – використання інтелектуального капіталу без людського неможливо. Саме людський капітал, використовуючи інтелектуальний капітал і власні знання, може сприяти розвитку СНЕ. Виходячи із цього, завданням державної політики є забезпечення умов нарощування людського та інтелектуального капіталу, а також сприяння реалізації їх потенціалу в інноваційному розвитку.

2. Досліджено зміни парадигми врахування людського капіталу у виробничій функції та впливу фактора знань на продуктивність людського капіталу й економічний розвиток. Доведено, що сукупна факторна продуктивність у складі виробничої функції поєднує фактори впливу на ВВП, які є продуктами діяльності людського капіталу, у тому числі у вигляді інтелектуального капіталу. Ці складові дають змогу суттєво підвищувати продуктивність праці й сприяти економічному зростанню. Запропоновано методичний підхід до оцінювання ефективності впливу результатів інтелектуальної праці людського капіталу на інноваційний розвиток національної економіки шляхом побудови моделі прогнозування макроекономічного процесу формування сукупної факторної продуктивності

3. Досліджено економічну динаміку розвитку національної економіки з урахуванням інвестицій у розвиток людського капіталу. За результатами аналізу моделі економічної динаміки Р. Солоу визначено необхідність урахування інвестицій у розвиток людського капіталу й запропоновано нову модель. За модифікованою моделлю частина споживання поділяється на власне споживання для задоволення потреб і власні інвестиції в навчання за кошти фізичних осіб. Відповідно інвестиції поділяються на інвестиції в людський капітал, інтелектуальний капітал (нематеріальні активи) і капітал (матеріальні активи). Інвестиції в людський капітал спрямовані на навчання, підвищення кваліфікації, стажування а також забезпечення соціального розвитку колективу, страхування здоров'я тощо, інвестиції в інтелектуальний капітал – на придбання об'єктів права інтелектуальної власності (ОПВ), а також підтримку творчої діяльності людського капіталу та створення власних ОПВ.

4. Проведено системний аналіз стану складових глобального індексу інновацій та особливості їх динаміки. Розглянуто світові індекси і їх компоненти для оцінювання процесів накопичення знань, формування економіки знань, а також формування глобального індексу інновацій. На світовому рівні з 2004 р. проводять дослідження за програмою «Знання для розвитку», а з 2007 р. до сьогодні за 130 країнами світу формують глобальний індекс інновацій. За результатами дослідження запропоновано методичний підхід до оцінювання ефективності людського капіталу в інноваційному розвитку через індикатор співвідношення індексів формування людського капіталу, включаючи розвиток освіти та організацію НДДКР і середовища розвитку, а саме інституційного забезпечення, формування інфраструктури інформаційно-комунікаційних технологій, розвитку внутрішнього ринку й бізнесу та індексів розвитку економіки знань і технологій та результатів творчої діяльності людини, що в сукупності формують глобальний індекс інновацій національної економіки України. Індикатор свідчить, що в Україні людський капітал впроваджує нові технології, розвиває знання й створює достойні результати творчої діяльності навіть при низькому рівні інституційного забезпечення, розвитку інфраструктури, бізнесу та внутрішнього ринку. Проведено системний аналіз складових субіндексів глобального індексу інновацій і їх

динаміки для визначення причин падіння значень індексів та їх зростання, що дало змогу виявити часовий лаг реакції на вплив і сформулювати рекомендації щодо державної політики формування людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки.

5. Проаналізовано процеси управління знаннями суб'єктами національної економіки для формування й розвитку людського капіталу. Інноваційний розвиток національної економіки на мікрорівні забезпечується розвитком СНЕ. Формування людського капіталу СНЕ потребує управління знаннями. Побудовано концепцію управління знаннями людського капіталу в інноваційному розвитку СНЕ. Для оцінювання стану людського та інтелектуального капіталу окремого СНЕ запропоновано використання індикатора співвідношення обсягів нематеріальних активів і основних засобів виробничого призначення та індикатора визначення частки нематеріальних активів, що припадає на одного працівника. За розрахунками індикаторів визначено, що обсяги нематеріальних активів СНЕ занадто низькі.

6. Проаналізовано наявні методичні підходи до оцінювання ефективності людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки. Виявлено, що формування людського капіталу здійснюється в середовищі інституціонального забезпечення, інфраструктури ІКТ, розвитку бізнесу й розвитку внутрішнього ринку. Результати інтелектуальної праці людського капіталу сприяють розвитку економіки знань і технологій. Тому запропоновано єдину систему з трьох концептуальних моделей державної політики для визначення напрямів формування людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки шляхом системного аналізу структури складових глобального індексу інновацій.

7. Розглянуто процеси розподілу та перерозподілу людського капіталу між суб'єктами національної економіки. Запропоновано науковий підхід до побудови моделі балансу людського капіталу між суб'єктами національної економіки за критерієм найкращої технології, а також прогнозування розподілу й перерозподілу людського капіталу за допомогою матриці міжгалузевого балансу. Процес переорієнтації розвитку України – це досить довгий, трудомісткий процес, що вимагає терпіння та розуміння з боку суспільства. Особливу увагу необхідно приділити формуванню культури суспільства, орієнтованої на знання, що буде сукупністю дій не лише уряду, а й суспільства, які будуть засновані на базових принципах і цінностях розвитку системи управління знаннями, і які також лежатимуть в основі економічного розвитку національної економіки держави в цілому.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації, що висвітлюють основні наукові результати дисертації

Розділи у монографіях

1. Литвин К. В. Когнітивні аспекти зростання знанневої складової у виробничій функції. *Моделювання складних систем*: монографія. Черкаси, 2015. С. 26–34. *Особистий внесок: дослідження генезису уявлення про вплив фактора знань людського капіталу у виробничій функції.* (0,72/0,67 д. а.)

2. Литвин К. В. Формування знанневої економіки в сучасних ринкових умовах. *Сталий розвиток – XXI століття: управління, технології, моделі*: монографія. Черкаси, 2015. С. 140–148. (0,5 д. а.)

*Статті в наукових фахових виданнях України,
які включені до міжнародних наукометричних баз*

3. Литвин К. В. Зміна парадигми обліку науково-технічного прогресу у складі виробничої функції під впливом розвитку суспільства знань. *Економічний форум*. 2018. № 3. С. 243–252. (*Index Ulrich's Periodicals Directory, Index Copernicus*) (0,81 д. а.)

4. Литвин К. В. Інтелектуальний капітал, як новий вид активів економіки, що заснована на знаннях. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2018. № 1 (253). С. 108–130. (*Google Scholar*) (0,87 д. а.)

5. Корольков В. В., Литвин К. В., Березовська О. В. Впровадження концепції безперервного вдосконалення як форма реалізації потенціалу знань людського капіталу. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2018. № 10. С. 104–119. (*Google Scholar*). *Особистий внесок: комплексне оцінювання людського капіталу та реалізації знань при впровадженні концепції*. (0,37/0,25 д. а.)

6. Литвин К. Економічна наукомісткість як оцінка знанневого потенціалу продуктивності людського капіталу на підприємстві. *Науковий вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка. «Економіка і регіон»*. 2018. № 3 (70). С. 57–64. (*Ulrich's Periodicals Directory, Google Scholar, Index Copernicus, ISIFI*) (0,67 д. а.)

7. Корольков В. В., Литвин К. В. Інтелектуалізація Інтернет-середовища та новий інструментарій для дослідження споживчого попиту. *Вісник національного університету «Львівська політехніка». Серія: Логістика*. 2018. № 892. С. 127–134. (*Google Scholar, Index Copernicus*). *Особистий внесок: визначення інтелектуального впливу людського капіталу на формування системи інфраструктури інформаційно-комунікаційних технологій для дослідження споживчого попиту*. (0,52/0,3 д. а.)

Статті в зарубіжних наукових виданнях

8. Lytvyn K. The Theoretical Aspects of Developing Economy at the Enterprises in the Modern Society. *Journal of Global Economy Review*. 2016. № 6. С. 54–65. (0,71 д. а.)

9. Korolkov V., Lytvyn K. Modeling Ukraine economic growth based with knowledge factors. *Roczniki ekonomiczne kujawsko-pomorskiej szkoły wyższej w bydgoszczu*. Bydgoszcz, 2020. P. 87–99. *Особистий внесок: аналіз факторів впливу, побудова регресійної моделі*. (0,69/0,51 д. а.)

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації та засвідчують обов'язкову апробацію матеріалів дисертації

Публікації в інших виданнях

10. Литвин К. В. Розвиток знанневого суспільства як модернізаційний шлях нової економіки. *Трансформація зовнішньої політики України в умовах нестабільності*. Київ, 2016. С. 72–75. (0,14 д. а.)

Матеріали конференцій

11. Литвин К. В. Когнітивні аспекти зростання знанневої складової у виробничий функції. *Інформаційні технології та моделювання в економіці* : зб. наук. пр. Шостої Міжнар. наук.-практ. конф. Черкаси, 2015. С. 106–109. (0,13 д. а.)

12. Литвин К. В. Економіка знань в умовах формування національної інноваційної системи. *Ефективні моделі управління в сучасних умовах: теорія і практика* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (17 квітня 2015 р.). Кіровоград, 2015. С. 112–115 (0,11 д. а.)

13. Литвин К. В. Розвиток знанневого суспільства як модернізаційний шлях до нової економіки. *Трансформація зовнішньої політики України в умовах нестабільності* : зб. наук. пр. наук.-практ. конф. (31 березня 2016 р.). Київ, 2016. С. 45–47. (0,12 д. а.)

14. Литвин К. В. Завдання освіти в Україні для формування суспільства знань. *Актуальні питання освіти і науки* : зб. наук ст., матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (10–11 листоп. 2017 р.). Харків : ХОГОКЗ, 2017. С. 213–224. (0,47 д. а.)

АНОТАЦІЯ

Литвин К. В. Державна політика формування людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2021.

У роботі розкрито теоретико-методологічні засади дослідження поняття «знаннємісткої економіки» шляхом розкриття головних складових категорії: знання, людський та інтелектуальний капітал, економіка знань, державна політика, розвиток національної економіки. Значну увагу присвячено аналізу процесів формування людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки. Досліджено вплив продуктів інтелектуальної праці людського капіталу зростання ВВП через сукупну факторну продуктивність. Розглянуто модель економічної динаміки з урахуванням інвестицій у розвиток людського капіталу. Запропоновано систему концептуальних моделей державної політики формування людського капіталу в інноваційному розвитку національної економіки й методи оцінювання впливу людського капіталу на інноваційний розвиток як на мікро-, так і на макрорівні. Побудовано регресійну модель на основі статистичних даних у межах України з метою дослідження факторів впливу людського капіталу на СФП.

Ключові слова: знання, економіка знань, людський капітал, інтелектуальний капітал, виробнича функція, сукупна факторна продуктивність, економічний розвиток, національна економіка, державна політика.

АННОТАЦИЯ

Литвин Е. В. Государственная политика формирования человеческого капитала в инновационном развитии национальной экономики. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Классический приватный университет, Запорожье, 2021.

В работе раскрыты теоретико-методологические основы исследования понятия «знаниеемкости экономики» путем раскрытия главных составляющих категории: знания, человеческий и интеллектуальный капитал, экономика знаний, государственная политика, развитие национальной экономики. Значительное внимание уделено анализу процессов формирования человеческого капитала в инновационном развитии национальной экономики. Исследовано влияние продуктов интеллектуального труда человеческого капитала на рост ВВП через совокупную факторную производительность. Рассмотрена модель экономической динамики с учетом инвестиций в развитие человеческого капитала. Предложена система концептуальных моделей государственной политики формирования человеческого капитала в инновационном развитии национальной экономики и методы оценки влияния человеческого капитала на инновационное развитие как на микро-, так и на макроуровне. Построена модель регрессии на основе статистических данных Украины с целью исследования факторов влияния человеческого капитала на СФП.

Ключевые слова: знания, экономика знаний, человеческий капитал, интеллектуальный капитал, производственная функция, совокупная факторная продуктивность, экономическое развитие, национальная экономика, государственная политика.

SUMMARY

Lytvyn K. V. State policy of human capital formation in the innovative development of the national economy. – Qualifying scientific work as manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Classic Private University, Zaporizhzhia, 2021.

The dissertation reveals the theoretical and methodological principles of studying the concept of «knowledge-intensive economy» by revealing the main components of the category: knowledge, human and intellectual capital, knowledge economy, public policy, national economy development. The analysis of the available methodical approaches to an estimation of efficiency influence the intellectual work results of human capital on innovative national economy development is carried out.

Changes in the paradigm of human capital accounting in the production function and the influence of the knowledge factor on human capital productivity and economic development are studied. It is proved that the total factor productivity as part of the production function combines the factors influencing GDP, which are the products of human capital, including in the form of intellectual capital.

Considerable attention is devoted to the processes analysis of the human capital formation in the national economy innovative development. The influence of the intellectual labor products of human capital on GDP growth through the total factor productivity is studied.

The model of economic dynamics taking into account investments in human capital development is considered.

A systematic analysis of the global innovation index components state and features of their dynamics is carried out. A study of world indices and their components to assess the processes of knowledge accumulation, the formation of the knowledge economy, as well as the formation of a global index of innovation are conducted.

The existing methodological approaches to assessing the effectiveness of human capital in the national economy innovative development are analyzed. The study revealed that the formation of human capital is carried out in an environment of institutional support, ICT infrastructure, business development and internal market development. The results of human capital intellectual work contribute to the development of the knowledge-intensive economy and technology. Therefore, a single system of three conceptual models of public policy is proposed to determine the directions of human capital formation in the national economy innovative development through a system analysis of the global innovation index components structure.

The system of conceptual models of the state policy of human capital formation in national economy innovative development is offered. Methods for assessing the impact of human capital on innovative development at both the micro and macro levels are proposed. A regression model based on statistical data within Ukraine was also constructed in order to study human capital factors the influencing on the TFP.

Key words: knowledge, knowledge economy, human capital, intellectual capital, production function, total factor productivity, economic development, national economy, state policy.

ЛИТВИН КАТЕРИНА ВАЛЕНТИНІВНА

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ
В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 18.08.2021.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times.
Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 пр. Зам. № 08-2021/22АБ.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008